

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 4 Sayı: 2 Ağustos 2021

ss. 685-695

Tanıtımın Geliş
Tarihi
12/07/2021

Tanıtımın Kabul
Tarihi
29/08/2021

Yayın Tarihi
30/08/2021

EYÜP SABRİ PAŞA'NIN *TERCEMETÜ'Ş-ŞEMÂİL*'İ

Sibel ÖZİL*

İmam Tirmizî (ö. 279/892) tarafından kaleme alınan ve şemâil¹ eserlerinin en mükemmeli² olarak tavsif edilen *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*'nin³ günümüze kadar pek çok tercümesi yapılmıştır.⁴ XIX. yüzyılın önemli isimlerinden Eyüp Sabri Paşa'nın (ö. 1890) *Tercemetü'ş-Şemâil*'i de söz konusu tercümelerden birisidir. II. Abdülhamid Han'ın saltanatının beşinci sene-i devriyesi münâsebeti ile hazırlanan eserde⁵, dönemin âlimlerinden Hacı Hasan Hüsâmeddin Nakşibendî Efendi'ye (ö. 1864) âit olan *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye* adlı şerh esas alınmıştır.

1882 yılında İstanbul'da basılan *Tercümetü'ş-Şemâil*, Süleymaniye Kütüphanesi, Zühdü Bey Koleksiyonu, 53 numarada kayıtlıdır. Toplam 320 sayfadan müteşekkil olan eser, kendisine kaynaklık eden Nakşibendî'nin şerhindeki tafsilatlardan arındırılarak herkesin anlayabileceği bir üslup ile

* Arş. Gör, Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, k.sibelozil@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3015-1454.

¹ Tür hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kandemir, M. Yaşar (2010). "eş- Şemâilü'n-Nebeviyye", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.38, s.s. 500; Yardım, Ali (Ekim-Kasım-Aralık 1989). "Hazreti Peygamber'i Anlatan İlim Dalları ve Şemâil Nev'i", *Diyanet Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 4, s.s. 216.

² Kandemir, "eş-Şemâilü'n-Nebeviyye", 38/500.

³ Eser hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kandemir, "eş-Şemâilü'n-Nebeviyye", C.38, s.s. 500; Yardım, "Şemâil Nev'inin Doğuşu ve Tirmizî'nin Kitâbü'ş-Şemâil'i", s.s. 349-409.

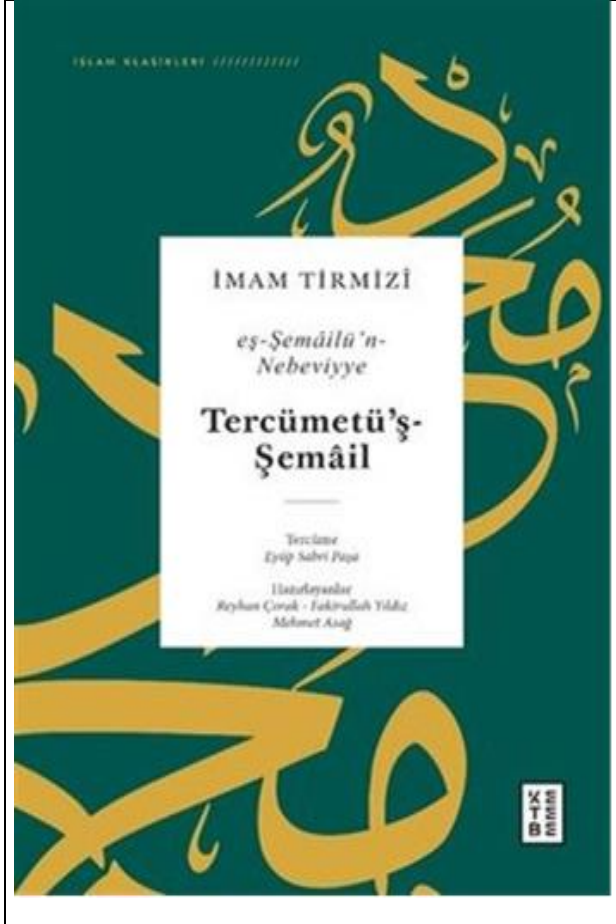
⁴ Diğer tercüme için bkz. Eyüp Sabri Paşa (2021), *Tercümetü'ş-Şemâil*, (Haz. Reyhan Çorak, Fakirullah Yıldız, Mehmet Asağ), İstanbul: Ketebe Yayınları, s.s. 17.

⁵ Tercümân-ı Hakikat (H. 17 Şaban 1299/R. 22 Haziran 1298/M. 4 Temmuz 1882). "Tercümetü'ş-Şemâil", s.s. 3-4.

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

Cilt: 4 Sayı: 2 Ağustos 2021 ss. 685-695

yeniden tertip edilmiştir. Tercüme, hâdis-i şeriflerin konularına göre ayrılarak sunulduğu 56 bâbdan oluşmaktadır.

Eyüp Sabri Paşa tercümesini, Ahmet Mithat Efendi'nin neşrettiği *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde yayımlamak istemiş fakat hadîs-i şeriflerin gazetede yayımlanması uygun görülmediği için eser, takriben üç yıl sonra müstakil olarak basılmıştır.⁶ Gazetenin 446. sayısında, Eyüp Sabri Paşa'nın *Şemâil-i Şerif*'i tercüme ettiği, böylesi kıymetli bir çalışmanın gazetede yayımlanmasının uygun olmayacağı ve eserin ayrıca basılacağı haberi verilmiş; Hz. Peygamber'in şemâilinin anlatıldığı hadîs-i şerifleri ihtivâ etmesi ve yazarının Eyüp Sabri Paşa olmasının, eserin kıymetini anlayabilmek için kâfi olduğu dile getirilmiştir.⁷ Gazete, tanıtım amacı ile sadece eserin mukaddime kısmını yayımlamıştır.

Eserin sebab-i telifi, giriş kısmında dile getirildiği üzere dünya saâdeti ve ahiret selâmetine nâil olmaktır. Ayrıca yazar okuyucuya, Hz. Peygamber'in güzel ahlâkı ile ahlâklanmanın önemini ve sünnete ittibâ etmenin her Müslüman için bir vazife olduğunu hatırlatarak kitabına giriş yapmaktadır. Hadislerin tasnif ve tertibine dâir birtakım husûsiyetler de tercümenin mukaddime kısmında dile getirilmiştir. Eser incelendiğinde, Eyüp Sabri Paşa'nın hadis ilmine olan vukûfiyetinin yanı sıra Arapça, Farsça ve Türkçe hakimiyeti de anlaşılmaktadır. Akıcı bir üslup ile kaleme alınan tercümede

⁶ Fidan, Mehmet Akif (2008). *Eyüp Sabri Paşa ve Tarihçiliği*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.s. 50.

⁷ Tercümân-ı Hakikat, "Tercümetü's-Şemâ'il", s.s. 3.

yazarın takip ettiği usul, ilgili mevzunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Eserde, İmam Tirmizî'nin tasnif sistemi takip edilmiştir.

“Cism-i Latif-i Risâlet-penâhî Beyânındadır” başlığı ile başlangıcı yapılan *Tercümetü'ş-Şemâil*'de, dış görünüşünden tavır ve davranışlarına; nübüvvet mühründen giydiği elbiselere, kullandığı eşyalara; hareketlerinden yeme-içme husûsiyetlerine; konuşma âdâbından uyuma alışkanlıklarına kadar Hz. Peygamber'e dâir birçok ayrıntıyı ihtivâ eden hadîs-i şerîfler zikredilmekte, ardından mezkûr hadîslerin Eyüp Sabri Paşa tarafından izâhı yapılmaktadır. Yazarın, bu hadîsleri tertîb ederken evvelâ “Hulâsâ-i Ahâdis” başlıkları altında bölümde yer alan rivâyetleri özetlediği görülmektedir. Ardından bâb hadîslerinin toplandığı “Müfredât-ı Ahâdis” başlıkları bulunmaktadır. Bu tertîb üzere binâ edilen eser, “Mahbûb-i Kibriyâ Aleyhi ve Alâ Âlihî Ecmelü't-Tahâyâ Efendimizi Rû'yâda Görmenin Faydaları”nı haber veren hadîsler ile son bulmakta, Eyüp Sabri Paşa'nın “Hâtîme” kısmında yer verdiği bazı değerlendirmeler ile nihâyete ermektedir.

Eser hakkında bazı ayrıntılara temas etmek gerekirse, yukarıda her bir bâb için “Hulâsâ-i Ahâdis” başlığı açıldığı söylenmişti. Bâb içerisinde yer alan hadîs-i şerîflerin özetlendiği bu kısımlarda dikkat çeken ilk husus, Eyüp Sabri Paşa'nın ilgili bölümleri zaman zaman nazımlar ile tezyîn etmiş olmasıdır. Müellif, birkaç sayfa sonra haber vereceği rivâyetleri kendi lisânınca özetledikten sonra bu özetleri şiirler ile desteklemiştir. Aynı başlıklarda fark edilen bir diğer nokta dil kullanımını ile ilgilidir. Eserin tercümesinde her ne kadar açık ve anlaşılır bir dil kullanılsa da müellifin, söz konusu bölümlerde bir miktar sanatını gösterdiği, kâfi derecede süslü bir dil kullandığı ve Hz. Peygamber'in özelliklerini kendi cümleleri ile okuyucuya sunduğu görülmektedir. Yine bu başlıklar altında Eyüp Sabri Paşa'nın yaşadığı döneme dâir birtakım ayrıntılar verdiği fark edilmektedir. Örneğin Hz. Peygamber'in boyu hakkında rivâyet edilen hadîsin hemen peşi sıra dönemin uzun ve kısa boy telakkisi ile ilgili malûmatlara rastlanmaktadır.⁸ Hz. Peygamber'in saç ve sakal bakımına dâir hadîslerin sunulduğu bâbda ise zeytinyağı kullanımına dâir bilgiler verilmekte, yazar “bizim diyârimizde göreni olmadığından istî'mâlî abes gibidir” sözleri ile bakım için saçlara zeytinyağı sürme alışkanlığının Türk toplumunda yaygın olmadığını dile getirmekte ve yaşadığı dönemin alışkanlıklarına temas etmektedir.⁹ Bir başka misalde ise Nebiy-i Muhterem'in na'leyn-i saadetinden bahsedilmekte, yazar, söz konusu

⁸ Eyüp Sabri Paşa *Tercümetü'ş-Şemâil*, s.s. 39.

⁹ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 85.

na'leynden “bizim diyârimızda” yapılan na'leylerin anlaşılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.¹⁰

Döneme dâir ayrıntıların yanı sıra bazı ihtilafı durumların da hulâsâ başlıkları altında tartışıldığı tespit edilmiştir. Örnek vermek gerekirse, meşhûr rivâyetlerin aksine bazı râvilerin Hz. Peygamber’in esmer tenli olduğuna dâir nakillerde buldukları bilinmektedir. Yazar, konu ile alakalı hadislerin varlığından haberdâr olduğunu dile getirerek Ebû Hureyre’den naklettiği bir rivâyetle mevzuyu kısaca tartışmakta ve meşhûr rivâyetlerin sıhhatini ispatlamaktadır. Hatta bu konuda müellif, “Resûl-i Ekrem -*salla'llâhu aleyhi ve sellem*- hazretleri esved idi.” diyenlerin, ulemâ arasında küfr ile ithâm

edildiklerini dile getirmektedir.¹¹ Bir başka örnek olarak Resûl-i Kibriyâ’nın kaşlarının yapısını haber veren nakillerdeki tartışmalar verilebilir.¹² Başka bir misalde ise Hz. Peygamber’in saçından haber veren hadisler değerlendirilmekte, yazar, söz konusu rivâyetlerin tenakuza sebebiyet verebileceğini fark ederek bir takım açıklamalarda bulunmaktadır.¹³ Diğer bir tartışma örneği ise Nebiyyü'l-Enbiyâ’nın kına kullanımı ile ilgili hadislerin bulunduğu bâbda görülmektedir. Müellif, ulemânın kına ile saç ve sakal boyamak husûsunda ihtilâf ettiğini dile getirmiş, farklı hadisler ile mevzuyu tartışmıştır.¹⁴ Hz. Peygamber’in yaslandığı şeyler ile ilgili mevzuların tartışıldığı bir başka örnek de eserin yirmi ikinci bâbında bulunmaktadır.¹⁵ Yazarın, özellikle birkaç hadîste bu minval tartışmalara yer vermiş olması içinde bulunulan dönem ve toplum ihtiyacı açısından değerlendirilebilir. Zîra her bir rivâyetin değil de husûsen bu nakillerin üzerinde durulması, doğruluğu tartışmalı olan birtakım haberlerin yaygınlaştığı anlamına gelmektedir. Bu noktada Eyüp Sabri Paşa’nın çabası toplumda yer eden yanlış anlaşılmaları bir nebze de olsa önlemek için kaleme verilen bir mücâdele olarak yorumlanabilir.

Yine bu bölümde yazarın, hadîs özetlerini verirken âlimlerin görüşlerine başvurduğu tespit edilmiştir. Bazı meselelerde müellifin Kadı İyâz’a,¹⁶ İmam Nevevî’ye,¹⁷ İmam Gazali’ye,¹⁸ İbn-i Cevzî’ye,¹⁹ İbn Teym ve Vâkıdî’ye¹⁹ müracât

¹⁰ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s.120.

¹¹ Eyüp Sabri Paşa, *Tercümetü’ş-Şemâil*, s.s. 42.

¹² Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 43.

¹³ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 79.

¹⁴ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 96-97.

¹⁵ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 159.

¹⁶ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 40, 165.

¹⁷ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 79, 165.

ettiği; selâm verme husûsunda,²⁰ besmele hakkında²¹ ve Hz. Peygamber'in orucu meselesinde²² birtakım nakiller için ise ekser ulemânın görüşüne başvurduğu görülmektedir.

Her bâb, hulâsâdan sonra "Müfredât-ı Ahâdis" başlığı ile devam etmekte ve konu konu tasnif edilen hadisler bu başlıklar altında sıralanmaktadır. Müellif, bu kısımda evvelâ İmam Tirmizî'den naklettiği hadis-i şerîfin metnini vermiştir. Ardından ilgili hadisin tercümesini sade ve anlaşılır bir dil ile yapan yazar, gerek gördüğü noktalarda birtakım izâh ve ihtârlara gitmektedir. Bu

durum Eyüp Sabri Paşa'nın, hadislerin anlaşılması için sarf ettiği gayretin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Tüm bâblarda tercümeler, "me'âl-i hadis, ma'nâ-yı hadis, hulâsâ-i me'âl, hâsıl-ı ma'nâ, makâle-i mücmel, tercüme-i hadis, müfâd-ı haber, müfâd-i mücmel, mazmûn-ı hadis, tercüme, Türkçesi" başlıkları ile verilmiştir. Eserde, hadis-i şeriflerin râvî zincirleri de eksiksiz şekilde aktarılmıştır.

Müellifin, tercüme yaparken de "Hulâsâ-i Ahâdis" kısmında olduğu gibi dönem şartlarından bahsettiği, ulemâ görüşlerine müracaât ettiği ve birtakım tartışmalara tercümelerinde de yer verdiği görülmektedir. Bu gibi durumlarda tercümeden sonra ilgili açıklamaların yapıldığı bir "Dikkat" veya "Zeyl" başlığı bulunmaktadır. Örneğin Hz. Peygamber'in sürme kullanımı ile ilgili husûsiyetlerinin anlatıldığı yedinci bâbda ağır bir dönem eleştirisi yapılmış, sûfilerin gündüz vakti "kuyruklu sürmeler" çekerek sürme çekmenin caiz olduğuna dâir fetvalar vermesinin kesinlikle bâtil olduğu dile getirilmiştir.²³ Nebiyy-i Muhterem'in giyim kuşamı hakkındaki malûmatların verildiği bölümde ise kırmızı renk giymenin cevâzına dâir bazı tartışmalar gündeme getirilmiş, ulemâ görüşlerine başvurulmuştur.²⁴ Yine aynı bâbda, beyaz giymenin hükmü ile ilgili bazı açıklamalar yapılmaktadır.²⁵ Bir başka örnekte ise kişinin yüzük kullanımı ile alakalı birtakım dikkatlere temas edildiği²⁶ ve mühr-i şerîfin kullanımı ile ilgili âlimlerin açıklamalarına yer verildiği²⁷ görülmektedir. Buradan hareketle Eyüp Sabri Paşa'nın salt bir çeviri faaliyeti

¹⁸ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 97.

¹⁹ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 149.

²⁰ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 49.

²¹ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 193.

²² Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 281.

²³ Eyüp Sabri Paşa, *Tercümetü'ş-Şemâil*, s.s. 103.

²⁴ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 111.

²⁵ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 113.

²⁶ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 131.

²⁷ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 135.

ile iktifâ etmediği, nakledilen hadislerin yanlış anlaşılardan özümsemesi ve toplum tarafından hayata geçirilmesi için çaba gösterdiği söylenebilir.

Tercümeler arasında göze çarpan bir başka ayrıntı, bazı mevzuların “Mes’ele, Vâziha” ve “Lâzime” başlıkları altında işlenmesidir. Müellifin bu gibi başlıklar altında tartışmalı konuları daha ayrıntılı incelediği görülmüştür.²⁸ Buradan hareketle temas edilen meselelerin önemine dâir bir ayrıma gidildiği düşünülebilir fakat yazarın, hiçbir hadîs-i şerîfi ehemmiyet bakımından bir diğerinden ayrı tutmadığı, tercümelerinde gözettiği üslup ve izâhındaki incelikten anlaşılmalıdır. Belki bu durum, söz konusu başlıklar altında anlaşılması daha zor mevzulara dikkat çekmek ve bu meselelere ışık tutmak şeklinde yorumlanabilir.

Eserde dikkat çeken diğer başlıklar “Fâ’ide”²⁹ ve “Tenbîh”³⁰ başlıklarıdır. Yazar, bu başlıklar altında okuyucuya sıhî ve içtimâî bakımdan faydalı olabilecek bazı bilgiler vermektedir. Bunlar arasında sürme çekmenin husûsiyetine dâir rivâyetlerin derlendiği bâbda verilen bilgiler dikkat çekicidir. Açıklamalarına İsmid³¹ taşının özelliklerini anlatarak başlayan müellif, bu taşın sürme olarak kullanıldığını dile getirdikten sonra taşın pek çok faydasından bahsetmekte, “gözü sâf eyler” diyerek sözlerine son vermektedir.³² “Tenbih” başlıkları altında ise daha çok ikâz ve uyarıların yapıldığı söylenebilir. Yeme-içme âdâbı ile ilgili hadislerin derlendiği yirmi beşinci bâb, üç tenbih ile okuyucuya en fazla uyarının yapıldığı bölümdür. Yine aynı konuları havi yirmi altıncı bâb ise 30 hadîs-i şerîf ile kitabın en geniş kısmını oluşturmaktadır. Bu durum, içtimâî hayatta yeme içme âdâbına dâir eksikliklerin diğer meselelerden daha fazla olduğu fikrini akıllara getirmektedir.

Her ne kadar eser, belli bir nizâm ile dizilmiş olsa da istisnâî bazı durumlar söz konusudur. Örneğin kitabın otuz üçüncü bâbı klasik tertipten farklı olarak “Mühimme” ile başlamaktadır.³³ Koku sürünme ile ilgili hadîs-i şerîflerin aktarıldığı bu kısımda Eyüp Sabri Paşa ta’attur adâbına dâir bazı malumatlar vermiş, birtakım rivâyetlerde bulunmuş, ardından hadislerin hulâsâsına geçip sonrasında ise hadislerin tercümesini yapmıştır. Yine klasik

²⁸ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 143, 210, 223, 241, 264, 274, 298.

²⁹ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 93, 101.

³⁰ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 165, 170, 173.

³¹ Hicâz ve İsfahân’da bulunan bir taş.

³² Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 101.

³³ Eyüp Sabri Paşa, *Tercümetü’ş-Şemâil*, s.s. 217.

tertîb dışında birinci bâbın sonunda “Hulâsâtü'l-Hulâsâ” kısmı bulunmakta, bâbda nakledilen ve tercümesi yapılan hadisler oldukça kısa bir şekilde bu başlık altında tekrar özetlenmektedir. Onuncu, sekizinci, kırk birinci ve kırk dördüncü bâbların ise hulâsâ yapılmaksızın başlıksız birkaç açıklama ile başladığı, ardından hadis-i şerîflere geçildiği tespit edilmiştir. Söz konusu açıklamaların ikinci ve dokuzuncu bâblarda hulâsâdan evvel yapıldığı da vâkidir.

Eserde yer alan hadis-i şerîf metinlerinin hacim bakımından değişiklik arz etmesi gayet tabîdir. Bu hadisler arasında hacim genişliği ile öne çıkan birkaç metin bulunmaktadır.³⁴ Fakat Hz. Peygamber'in âhirete irtihâlini haber veren rivâyet, diğer metinlere göre farklılık arz etmektedir. Zîra bu nakilde, Hz. Peygamber'in irtihâlinden sonra yaşanan birtakım siyâsi hâdiseler ayrıntıları ile anlatılmaktadır. Yazar, hadis metnini tercüme ettikten hemen sonra konu

ile alakalı izâha muhtâc durumlar olduğunu dile getirerek beş ayrı fıkra altında gerekli gördüğü noktaları açıklamış, her bir fıkrada Hz. Ebu Bekir'in hilâfetinin evvelden işaret edildiğine dâir temaslarda bulunmuştur.³⁵ Bu durum okuyucuya, siyâsî tercihlerin edebî eser yazımını etkilediğini göstermekte; müellif dile getirmiş olduğu fikirler ile klasik hilâfet tartışmalarına dâhil olmadan kendi çizgisini belli etmektedir.

Tercüme edilen hadis-i şerîfler arasında günümüz insanınca âşinâ olunan bazı rivâyetlerin bulunması pek muhtemeldir. Söz konusu nakillerin en meşhûru, birinci bâbın yedinci metni olan rivâyettir. Hz. Ali'den nakledilen bu hadis, 16. yüzyıldan itibaren Hilye-i Şerîf tablolarının metin kısmını oluşturmuştur. İmam Tirmizî'nin başlattığı şemâil geleneği, hattatlar tarafından yine onun naklettiği bir rivâyet ile devam etmektedir.

Eserin bâb başlıklarına göre hadis-i şerîf dağılımı şu şekildedir;

1. Bâb	Hz. Peygamber'in beden husûsiyetlerini ihtivâ eder.	14 Hadis-i Şerif
2. Bâb	Nübüvvet mührü ile ilgili ayrıntıları ihtivâ eder.	8 Hadis-i Şerif
3. Bâb	Saçları ile ilgili bilgileri ihtivâ eder.	8 Hadis-i Şerif
4. Bâb	Sakal ve saç bakımına dâir husûsiyetleri ihtivâ eder.	5 Hadis-i Şerif
5. Bâb	Saçlarının ağarması ile ilgili haberleri	8 Hadis-i Şerif

³⁴ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 248, 309.

³⁵ Eyüp Sabri Paşa, *a.g.e.*, s.s. 360.

	ihtivâ eder.	
6. Bâb	Kına sürmesi hakkındaki rivâyetleri ihtivâ eder.	4 Hadîs-i Şerif
7. Bâb	Sürme kullanımına dâir husûsiyetleri ihtivâ eder.	5 Hadîs-i Şerif
8. Bâb	Bizzat giydiği elbise ile ilgili bilgileri ihtivâ eder.	16 Hadîs-i Şerif
9. Bâb	Yaşayış biçimi hakkındaki nakilleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
10. Bâb	Mestleri ile ilgili haberleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
11. Bâb	Na'leyn-i saadetlerine dâir bilgileri ihtivâ eder.	11 Hadîs-i Şerif
12. Bâb	Müht-i şerifi ile ilgili husûsiyetleri ihtivâ eder.	8 Hadîs-i Şerif
13. Bâb	Müht-i şerifin kullanımına dâir bazı ayrıntıları ihtivâ eder.	9 Hadîs-i Şerif
14. Bâb	Kılıçları hakkında yapılan nakilleri ihtivâ eder.	4 Hadîs-i Şerif
15. Bâb	Zırh kullanımı ile ilgili rivâyetleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
16. Bâb	Miğferine dâir birtakım bilgileri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
17. Bâb	Sarığı hakkında aktarılan nakilleri ihtivâ eder.	5 Hadîs-i Şerif
18. Bâb	İzârı ile ilgili husûsiyetleri ihtivâ eder.	4 Hadîs-i Şerif
19. Bâb	Yürüyüşü hakkında bazı ayrıntıları ihtivâ eder.	3 Hadîs-i Şerif
20. Bâb	Örtü/peçe kullanımı ile alakalı bilgileri ihtivâ eder.	1 Hadîs-i Şerif
21. Bâb	Oturuşuna dâir ayrıntıları ihtivâ eder.	3 Hadîs-i Şerif
22. Bâb	Yaslandığı nesnelere hakkındaki nakilleri ihtivâ eder.	5 Hadîs-i Şerif
23. Bâb	İhtiyaç anında ashâbdan kimlere yaslandığına dâir hadîsleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
24. Bâb	Yemek yeme husûsiyetlerini ihtivâ eder.	5 Hadîs-i Şerif
25. Bâb	Yediği ekmeğin tarif edildiği bilgileri ihtivâ eder.	8 Hadîs-i Şerif
26. Bâb	Yemeğine katık ettiği nimetle dâir bilgileri ihtivâ eder.	30 Hadîs-i Şerif
27. Bâb	Yemekten önce ve sonra ellerini yıkaması ile ilgili rivâyetleri ihtivâ eder.	3 Hadîs-i Şerif

28.Bâb	Yemekten önce ve sonra îrâd buyurduğu kelimelere dâir bilgileri ihtivâ eder.	7 Hadîs-i Şerif
29.Bâb	Su içtiği kâsenin tarif edildiği hadîsleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
30.Bâb	Rağbet buyurduğu meyvelere dâir haberleri ihtivâ eder.	5 Hadîs-i Şerif
31.Bâb	Meşrûbâtının tarif edildiği rivâyetleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
32.Bâb	Meşrûbâtını ne sıklıkla içtiği hakkında bilgileri ihtivâ eder.	10 Hadîs-i Şerif
33.Bâb	Koku sürünmesi ile ilgili hadîsleri ihtivâ eder.	6 Hadîs-i Şerif
34.Bâb	Kelâm-ı şeriflerinin keyfiyyetine dâir husûsiyetleri ihtivâ eder.	3 Hadîs-i Şerif
35.Bâb	Gülüş ve tebessümü ile ilgili ayrıntıları ihtivâ eder.	9 Hadîs-i Şerif
36.Bâb	Mizâh ve latifelerine dâir bilgileri ihtivâ eder.	6 Hadîs-i Şerif
37.Bâb	Ve zinli söz söylemesi ile ilgili ayrıntıları ihtivâ eder.	9 Hadîs-i Şerif
38.Bâb	Hanımları ile söyleşmesine dâir hadîsleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
39.Bâb	Uykusu hakkında nakledilen haberleri ihtivâ eder.	6 Hadîs-i Şerif
40.Bâb	İbâdetleri ile ilgili birtakım ayrıntıları ihtivâ eder.	23 Hadîs-i Şerif
41.Bâb	Duha namazına dâir husûsiyetleri ihtivâ eder.	8 Hadîs-i Şerif
42.Bâb	Sünnet-i Müekkede ve Müstehâbına dâir hadîsi ihtivâ eder.	1 Hadîs-i Şerif
43.Bâb	Orucu hakkında vârid olan bilgileri ihtivâ eder.	16 Hadîs-i Şerif
44.Bâb	Kur'ân-ı Kerîm tilâveti hakkındaki ayrıntıları ihtivâ eder.	8 Hadîs-i Şerif
45.Bâb	Gözyaşı dökmesi ile ilgili rivâyetleri ihtivâ eder.	6 Hadîs-i Şerif
46.Bâb	Yatağı ile alakalı haberleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerif
47.Bâb	Tevâzusuna dâir bilgileri ihtivâ eder.	13 Hadîs-i Şerif
48.Bâb	Güzel ahlakı ile ilgili husûsiyetleri ihtivâ eder.	15 Hadîs-i Şerif

49.Bâb	Utanma ve hayâsına dâir birtakım husûsiyetleri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerîf
50.Bâb	Hacâmat olması ile ilgili rivâyetleri ihtivâ eder.	6 Hadîs-i Şerîf
51.Bâb	Esmâ-i şerîfleri hakkındaki bilgileri ihtivâ eder.	2 Hadîs-i Şerîf
52.Bâb	Ma'îşetine dâir nakilleri ihtivâ eder.	9 Hadîs-i Şerîf
53.Bâb	Müddet-i ömrü ile ilgili hadîsleri ihtivâ eder.	6 Hadîs-i Şerîf
54.Bâb	İrtihâli ile alakalı bilgileri ihtivâ eder.	11 Hadîs-i Şerîf
55.Bâb	Mirâsına dâir ayrıntıları ihtiva eder.	7 Hadîs-i Şerîf
56.Bâb	Hz. Peygamber'i rüyada görmenin faydaları hakkında aktarılan rivâyetleri ihtiva eder.	9 Hadîs-i Şerîf

Toplam: 388

Tablo incelendiğinde eserde, toplam 388 hadîs-i şerîfin bulunduğu görülmekte ve fakat tercümenin temel kaynağında 424 adet rivâyetin yer aldığı, bazı neşirlerde ise bu sayının 394 olduğu bilinmektedir. Eyüp Sabri Paşa'nın tercüme ettiği hadîslerin adedine bakıldığında sayının daha da azaldığı fark edilmekte ve bu durum söz konusu rivâyetlerde bir eksiklik olduğunu göstermektedir. Fakat eser hazırlanırken İmam Tirmizî tarafından kaleme alınan esas kaynağın yanında Hacı Hasan Hüsâmeddin Nakşibendî Efendi'nin tercümesinden de istifâde edildiği düşünülürse *Tercemetü's-Şemâil*'de sayı bakımından ana kaynağa bağlı kalınmadığı yorumu yapılabilir. Ayrıca kitabın hulâsâ, zeyl, ihtâr, dikkat, mesele gibi kısımlarında da pek çok hadîse yer verildiği fikrinden hareketle eserde, murâdın hâsıl olmasına mâni bir eksikliğin bulunmadığı söylenebilir.

Hadîs-i şerîflerin dağılımına bakıldığında bâblarda en az 1 en fazla 30 rivâyetin yer aldığı görülmektedir. 30 adet hadîs-i şerîf ile en yoğun bâb yirmi altıncı bâbdır. Müellif bu kısımda Hz. Peygamber'in yeme içme husûsiyetlerini ihtivâ eden haberleri nakletmiştir. Kitabın yalnızca 1 hadîslik kısmını oluşturan kırk ikinci bâb ise en kısa bölümdür. Burada nâfile namazların edâsı ile ilgili bir nakil yer almaktadır. Eser, yoğunluklu olarak iki, dört, altı, sekiz, dokuz hadîslik bâblardan meydana gelmiştir. Toplam 56 bâbdan oluşan tercümede 10 ve üzeri hadîs-i şerîfi havi yalnızca on bâb bulunmakta, kalan 46 bâb 10'dan daha az metni ihtiva etmektedir.

Eserin bâb başlıkları incelendiğinde bazı konuları ayrıntılandırmak için birden fazla bölümün açıldığı görülmektedir. Hazret-i Nebî'nin yeme-içme âdâbına

dâir husûsiyetlerini içeren bâbların, sayı bakımında fazlaca olduğu tespit edilmiştir. Konu, 9 ayrı bâb altında toplam 72 hadis-i şerif ile işlenmiştir. Giyim-kuşamına dâir bilgilerin bulunduğu 8 bâbda ise toplam 60 rivâyet bulunmaktadır. İbâdetlerine hasredilen kısımlar 5 bâb 56 hadîsten, saç ve sakal bakımına dâir bilgilere yer verilen bölümler ise 4 bâb 25 hadîsten müteşekkildir. Zikredilen konular dışında kalan meseleler genellikle bir bâb altında verilmiştir.

Eyüp Sabri Paşa, Hz. Peygamber'i rüyada görmenin faydaları hakkında malûmatlar verdiği son bâbdan sonra eserini bir "Hâtîme" ile tamamlamaktadır. Yazarın, bu kısımda da rüya bahsine devam ettiği, Nebiyy-i Muhterem'i rüyada görmenin hükmüne dâir bazı değerlendirmeler yaptığı görülmektedir. Sâlih ve bâtıl rüyalar ile ilgili bilgilerin de verildiği bu bölümde müellif, rüya, keşf-i mücerred, keşf-i muhayyel ve hayâl-i mücerred kavramlarının ta'rifini yapmış ve her bir kavramın anlaşılmasını sağlamak maksadı ile "Misâl" başlığı altında okuyucuya bazı kıssalar da sunmuştur.

Şemâil türü içerisinde kaleme alınan metinlerin ilk kaynağı kabul edilen eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye ve'l hasâ'ilü'l-Mustafaviyye adlı eserin tercümesi olan *Tercümetü'ş-Şemâil*, Reyhan Çorak, Fakirullah Yıldız ve Mehmet Asağ tarafından hazırlanmış ve Ketebe Yayınları tarafından basılmıştır. İlmî bakış açısının titizlikle harmanlandığı çalışmada metnin transkripsiyonu yapılmamış, okuma kolaylığı sağlaması bakımında yalnızca uzun ünlü harfler gösterilmiştir. Çalışmanın giriş kısmında şemâil türü ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölüm ise Eyüp Sabri Paşa'nın hayatına, eserlerine ve özellikle *Tercümetü'ş-Şemâil'e* hasredilmiştir. Kitabın metin kısmının da içerisinde bulunduğu ikinci bölümde okuyucuya, evvelâ metnin kuruluşunda takip edilen yöntemler açıklanmaktadır. Bu kısımda verilen bilgiler, okuyucunun metni daha iyi anlayabilmesi açısından önem arz etmektedir. Eserin kuruluşunda takip edilen metod açıklandıktan sonra tercümenin metin kısmı başlamakta, mukaddime ile başlayan *Tercümetü'ş-Şemâil*, hâtîme ile son bulmaktadır. Çalışma ekibi tarafından kitabın sonuna eklenen sözlük, okuyucuların eseri anlayabilmesi açısından faydalı olmuştur. Ayrıca Eyüp Sabri Paşa'nın Hz. Peygamber için kullandığı sıfatların alfabetik olarak sıralandığı bir bölüm, sözlüğün ardına eklenmiştir. Yüzyıllar öncesinde temelleri atılan bir geleneğin, Hz. Peygamber aşığı müelliflerce kaleme alınan eserlerde korunarak asırlara meydan okuması son derece kıymetli olup böylesi değerlerin günümüze kazandırılması zaman geçtikçe daha ehemmiyetli bir hal almaktadır.